

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการจัดการมลพิษจากป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษา ประกอบด้วย

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

1. ทฤษฎีการติดต่อเผยแพร่และประชาคมติ

สะอาด ตันศุภผล (2527) อธิบายสรุปได้ว่า ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ เป็นการติดต่อแบบ Mass Communication หรือสื่อสารมวลชน ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการสื่อสารขั้นพื้นฐานอยู่ 4 ประการคือ

1. ต้นตอ (Source) ของข่าวสาร เปลี่ยนจากบุคคลหรือเอกชน เป็นสถาบัน
2. อัตราส่วนของผู้รับสาร (Output) มากกว่าผู้ส่งสาร (Input)
3. มีโอกาสได้รับผลตอบกลับ (Feedback) จากเป้าหมายยาก
4. กลุ่มเป้าหมายเป็นการเฉลี่ย มีลักษณะกระจัดกระจาย ไม่จำเพาะเจาะจง

ทฤษฎีการติดต่อเผยแพร่และประชาคมติ นำไปใช้วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ทั้งด้านสภาพภูมิทัศน์ สภาพโครงสร้างของป้ายโฆษณา รูปภาพบนป้ายโฆษณา ตำแหน่งที่ตั้งของป้ายโฆษณา เพื่อให้เกิดผลตอบกลับสู่กลุ่มเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้คือกลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และกลุ่มประชากรผู้เดินทางสัญจรผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างป้ายโฆษณาขนาดใหญ่กับผู้รับสาร ว่ามีผลกระทบต่อลักษณะทางกายภาพต่อบริเวณที่ตั้ง ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และความรู้สึกของผู้เดินทางสัญจรผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ทั้งที่เป็นและไม่เป็นกลุ่มเป้าหมายของผู้ส่งสาร ในการศึกษาครั้งนี้คือผู้ประกอบการที่เช่าพื้นที่ป้ายโฆษณา เพื่อโฆษณาสินค้าหรือบริการของตน

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

สุชา จันท์เอม และ สุรางค์ จันท์เอม (2520) กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นเรื่องของความรู้สึกรับรู้ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งแสดงออกด้วยการพูด การเขียน หรือ การปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางทัศนคติโดยมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาต่อสถานการณ์ภายนอก ความคิดเห็นของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับพื้นฐานประจำตัวบางอย่าง เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานระหว่างบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลและกลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางหนึ่งทิศทางใด เป็นรากฐานก่อเกิดความคิดเห็นต่อสิ่งนั้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น นำไปใช้วิเคราะห์ลักษณะความคิดเห็นของกลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และกลุ่มประชากรผู้เดินทางสัญจรผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพภูมิทัศน์ ความปลอดภัย การอยู่อาศัยหรือการเดินทางสัญจร และผลประโยชน์ที่ได้รับจากป้ายโฆษณาขนาดใหญ่

3. ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยด้วยการสื่อสาร (Lerner's Communication Theory of Modernization)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2539) กล่าวถึง แนวคิดของทฤษฎีอิทธิพลของการสื่อสารในการสร้างความเป็นสมัยใหม่ สรุปความได้ว่า การสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชน เป็นตัวการที่ทำให้สังคมเกิดความทันสมัยใหม่ (ความเจริญก้าวหน้า) ขึ้น โดยทำหน้าที่เผยแพร่ค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ เมื่อสังคมนำเอาค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมเหล่านี้ไปถ่ายทอดปลูกฝังแก่สมาชิกของสังคม ก็จะทำให้สังคมมีค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมแบบใหม่ นั่นคือสังคมสมัยใหม่

ทฤษฎีนี้อาศัยหลักจิตวิทยาเรื่องการให้รางวัล (Reward) และการลงโทษ (Punishment) โดยปรับเปลี่ยนเป็นความพยายาม (Effort) และการให้รางวัล โดยให้เหตุผลว่า หากความพยายามของประชาชนได้รับผลตอบแทนทางบวก จะส่งผลให้พยายามต่อไปจนทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า หากความพยายามไม่ได้รับผลบวก สังคมก็ไม่เจริญก้าวหน้า

ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยด้วยการสื่อสาร นำไปใช้วิเคราะห์ว่า ผลงานของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับป้ายโฆษณา นำมาซึ่งความเจริญของสังคมเกิดจากสื่อสารมวลชนสมัยใหม่จริงหรือไม่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นตัวการปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่ที่การสื่อสารสมัยใหม่นำมาให้อีกทอดหนึ่ง ลงไปในอนุชนรุ่นหลังต่อไป ทำให้เกิดการเคลื่อนที่ทางกายภาพ การเคลื่อนที่ทางสังคม และการเคลื่อนที่ทางจิตใจ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ต่อกลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และกลุ่มประชากรผู้เดินทางสัญจรผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่อย่างไร

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

1. ทฤษฎีสถานของเลวิน (Lewin's Field Theory)

Lewin (2494) กล่าวว่า พฤติกรรมมนุษย์ เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลภายในกับอิทธิพลภายนอกที่แต่ละบุคคลรับรู้ โดยมีสูตรในการศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับขอบเขตสภาพแวดล้อมที่บุคคลมีประสบการณ์ในชีวิต (Life Space) ของปัจเจกชนว่า

$$B = f(P, E)$$

โดยพฤติกรรม (B) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลต่างๆ ของบุคคล (P) กับสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นรับรู้ (E) สภาพแวดล้อมนี้จึงไม่ใช่สภาพแวดล้อมที่ปรากฏจริง และไม่ได้หมายถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพแต่เพียงอย่างเดียว หากรวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย

ทฤษฎีสถานของเลวินนำไปใช้ศึกษาว่า ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของกลุ่มประชากรผู้อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และกลุ่มประชากรผู้เดินทางสัญจรผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่อย่างไร ทั้งพฤติกรรมต่อสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ก่อนและหลังมีป้ายโฆษณา

2. ทฤษฎีการรับรู้ทางทัศนการ

วิลเลียมส์ ฮอร์นเจอร์ (2541) พุ้ดถึงการรับรู้ทางทัศนการมีความสำคัญและบทบาทมากที่สุดต่อการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม ปรกติเราจะรับรู้ปริภูมิ (Space) และเวลา (Time) ผ่านทางทัศนการ (Visual) เช่น เราเห็นสี่ตันรูปร่าง 3 มิติของสิ่งต่างๆ ต่อเนื่องกันไปในปริภูมิ เราเห็นการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับเวลา ประเด็นสำคัญที่เป็นหลักมูลฐานของการรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมีอยู่ 4 ปัจจัย คือ

1. การจัดระเบียบการรับรู้ (Organization in Perception)
2. การรับรู้ความลึก (Depth Perception)
3. ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual Constancy)
4. มายาทางทัศนการ (Visual Illusion)

การจัดระเบียบการรับรู้ ส่งผลถึงความตระหนักต่อสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมรอบตัว การรับรู้ความลึกส่งผลต่อความลึกซึ้งของการมองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับสภาพภูมิทัศน์ ความคงที่ของการรับรู้ส่งผลต่อทัศนคติความคิดเห็นต่อสภาพภูมิทัศน์ในระยะเวลาหนึ่ง และมายาทางทัศนการส่งผลต่อการรับรู้ถึงสภาพภูมิทัศน์ที่แท้จริงว่ามีสภาพเป็นอย่างไร

ทฤษฎีการรับรู้ทางทัศนการณ์นำไปใช้ศึกษาว่า ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ก่อผลกระทบต่อความรู้สึกของ กลุ่มประชากรที่อยู่อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และกลุ่มประชากรผู้เดินทางสัญจรผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่อย่างไร

3. แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ (Power)

อาโนันท์ กาญจนพันธุ์ (2543) กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของ Max Weber ซึ่งจำแนกอำนาจออกมาเป็น 2 รูปแบบตามลักษณะที่มาของอำนาจ ประกอบด้วย อำนาจที่ชอบธรรม (Authority) และ อำนาจที่ใช้กำลังบังคับ (Coercive Power) โดยอำนาจที่ชอบธรรมเกิดจากพื้นฐานของการบังคับให้เกิดการยอมรับ (Domination) 3 แบบ ทำให้แบ่งลักษณะของอำนาจออกได้ 3 ประเภท คือ อำนาจบังคับตามกฎหมาย (Legal Domination) อำนาจบังคับตามประเพณี (Traditional Domination) และอำนาจบังคับตามบารมี (Charismatic Domination) ทั้งนี้ Max Weber จัดให้อำนาจตามกฎหมายเป็นลักษณะของอำนาจที่ผูกติดเฉพาะกับ รัฐสมัยใหม่ (Modern State) เท่านั้น เพราะถือเป็นรัฐที่มีระบอบการปกครองที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผล (Rationality) โดยมีระบบราชการ (Bureaucracy) ที่ให้ความสำคัญกับความสามารถ มากกว่าความสัมพันธ์แบบพวกพ้องช่วยเป็นกลไกในการจัดการปกครอง

แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ไม่มีสังคมใดที่มีอำนาจประเภทใดประเภทหนึ่งที่บริสุทธิ์อยู่เพียงอย่างเดียว เพราะอำนาจทั้ง 3 ประเภทอาจผสมผสานกันอยู่ได้ ในกรณีที่อำนาจบางประเภทมากเกินไป ก็จะมีผลให้สังคมการเมืองนั้นเกิดการบิดเบือนในการใช้อำนาจมากไป จากเป้าหมายเพื่อสร้างระเบียบและความเท่าเทียมกัน ก็จะนำไปสู่ความโกลาหล เพราะผู้มีอำนาจมักใช้อำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองมากกว่า

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจนำไปใช้ศึกษาว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมีการบังคับใช้กฎหมายหรือเทศบัญญัติต่อป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่อย่างไร

4. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ (Rights)

อาโนันท์ กาญจนพันธุ์ (2543) กล่าวถึง สิทธิกับความสัมพันธ์ทางสังคมเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือสิทธิในทรัพย์สิน โดยเริ่มจากการศึกษาสิทธิในวัฒนธรรมของการสืบทอด (Inheritance Rights) และสิทธิในการจัดสรรที่ดิน (Rights of Distribution and Sharing) ในสังคมของ Henry Lewis Morgan (2420) โดยความสัมพันธ์ต่างๆ บนพื้นฐานของสิทธิในการสืบทอดมรดกและการจัดสรรที่ดิน มักเริ่มจากการเป็นจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันในแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่น บนพื้นฐานของสิทธิในความเป็นเจ้าของ (Rights of Ownership)

ทว่า แต่ละสังคมไม่ได้ยึดหลักของการจัดการบนพื้นฐานของสิทธิในความเป็นเจ้าของอย่างเดียวกัน หากยังใช้หลักการอื่นๆ ผสมผสานด้วย เช่น หลักของสิทธิการใช้ (Usufruct Rights) ซึ่งหมายถึงหลักการที่กำหนดให้ผู้ที่กำลังใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นมีสิทธิครอบครอง แต่จะสูญเสียสิทธินั้นไปเมื่อเลิกใช้ที่ดินแล้ว ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมาใช้ประโยชน์แทนที่ และเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งของสิทธิที่แตกต่างกัน จึงเกิดสิทธิในการจัดการและการควบคุม (Rights of Management and Control) หรือสิทธิในการเข้าถึง (Rights of Access) เพื่อการจัดการทรัพยากรส่วนรวม เพราะในความเป็นจริงทางสังคม สิทธิต่างๆ สามารถซ้อนทับกันได้ (Complexity of Rights)

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธินำไปใช้ศึกษาว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เอกชนผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับป่าไม้ขนาดใหญ่ ผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป่าไม้ขนาดใหญ่ และผู้เดินทางสัญจรผ่านป่าไม้ขนาดใหญ่ อ้างและใช้สิทธิของตนต่อป่าไม้ขนาดใหญ่ในแต่ละพื้นที่ศึกษาอย่างไร

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์

1. แนวคิดนิเวศเศรษฐศาสตร์

ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2541) กล่าวถึงนิเวศเศรษฐศาสตร์ (Ecological Economics) คือแนวคิดที่พยายามอุดช่องว่าง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม แนวนิโคลาสสิก โดยนิเวศเศรษฐศาสตร์จะให้ความสำคัญอย่างสูงแก่การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ธรรมชาติ แม้บางสิ่งบางอย่างในธรรมชาติดูไม่มีประโยชน์สำหรับมนุษยชาติก็ต้องรักษาไว้ นิเวศเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์มิติของสิ่งแวดล้อมเหมือนเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม แต่ต่างกันตรงการเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเพื่ออนาคต โดยเฉพาะความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ (Bio-diversity) และถ้ามีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างเป้าหมายทางเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้จะยึดถือการอนุรักษ์เอาไว้ก่อน

แนวคิดนิเวศเศรษฐศาสตร์นำไปใช้ศึกษาว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และกลุ่มเอกชนผู้ประกอบการเกี่ยวกับป่าไม้ขนาดใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม มากน้อยเพียงใด

2. แนวคิดจริยธรรมสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540) กล่าวถึงแนวคิดจริยธรรมสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาว่า การตัดสินใจและการกระทำของมนุษย์จะมีเนื้อหาและรูปร่างอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราเรียกว่า โลกทรรศน์ของมนุษย์ (Worldview) ขณะเดียวกัน การตัดสินใจและการกระทำของมนุษย์ก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราเรียกว่าจริยธรรม (Ethics) โดยนักนิเวศวิทยา G.T. Miller แสดงความคิดเห็นว่า การสร้างสังคมใหม่ที่ทำให้ความหมายสูงสุดแก่ชีวิตและโลกธรรมชาติ เราจำเป็นต้องมีโลกทรรศน์ใหม่ซึ่งต่างจากโลกทรรศน์เก่าที่ดำรงอยู่ในระบบอุตสาหกรรมนิยมอย่างสิ้นเชิง โดยนำเสนอโลกทรรศน์ใหม่ที่เรียกว่า โลกธรรมชาติยั่งยืน (Sustainable-Earth Worldview) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ 4 ชั้น คือ

1. เรียนรู้กฎนิเวศวิทยาอย่างเป็นระบบ
2. เคารพสิทธิทางธรรมชาติของสรรพชีวิต
3. รักและอนุรักษ์ธรรมชาติ
4. สร้างจริยธรรมเศรษฐศาสตร์สีเขียว

แนวคิดจริยธรรมสิ่งแวดล้อมและการพัฒนานำไปใช้ศึกษาว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง กลุ่มเอกชนผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับป่าชุมชนขนาดใหญ่ ให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาหมอกควันจากป่าชุมชนขนาดใหญ่มากน้อยเพียงใด

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีในการออกแบบ

1. แนวคิดการมีอาณาเขตครอบครอง

วิลเลียมส์ ทรียงกูร (2524: 214) กล่าวถึงการมีอาณาเขตครอบครองว่า เป็นวิธีการแสดงออกอย่างหนึ่งของการคงอยู่หรือการมีตัวตนของแต่ละบุคคล อ้างถึงการศึกษาของ Altman & Haythorn (2510) ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีอาณาเขตครอบครองต่อการแสดงถึงการมีเอกลักษณ์ส่วนบุคคล โดยเสนอว่า บุคคลที่ไม่มีโอกาสอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคยอีกต่อไป และปราศจากสิ่งของต่างๆ ที่เป็นสมบัติของตนเองเป็นเวลานาน ย่อมเกิดความรู้สึกว่าเอกลักษณ์ส่วนบุคคลปราศจากความชัดเจน แม้กระทั่งสูญหายไป การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของที่อยู่อาศัยแบ่งอาณาเขตครอบครองออกเป็น 3 ระดับคือ อาณาเขตสาธารณะ อาณาเขตกึ่งสาธารณะ และอาณาเขตส่วนตัว ดังที่ Newman (2515) เสนอไว้ใน Defensible Space

แนวคิดการมีอาณาเขตครอบครองนำไปใช้ศึกษาว่า กลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป่าชุมชนขนาดใหญ่ มีความรู้สึก มีความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยเมื่อมีป่าชุมชนขนาดใหญ่เกิดขึ้นและรุกร้าอาณาเขตส่วนตัวของผู้อยู่อาศัยอย่างไร

2. แนวคิดการออกแบบและวางผังกับกระบวนการทางพฤติกรรม

วิลลิสทรี ทรยางกูร (2524: 26) กล่าวถึงกระบวนการทางพฤติกรรมทั้ง 3 ที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ ประกอบด้วย กระบวนการรับรู้ (Perception) กระบวนการรู้ (Cognition) และ กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (Spatial Behavior) สอดคล้องกับเป้าหมายของงานออกแบบและวางแผน 3 ประการ คือ การก่อสร้างทฤษฎีภาพของรูปทรงซึ่งกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ที่สอดคล้องกับความเข้าใจของผู้พบเห็น และการตอบสนองความต้องการในหน้าที่ใช้สอยตรงกับพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมนั้น

แนวคิดการออกแบบและการวางผังกับกระบวนการทางพฤติกรรม นำไปใช้ศึกษาว่ากลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ มีความรู้สึกด้านสุนทรียภาพของสภาพภูมิทัศน์เมื่อมีป้ายโฆษณาขนาดใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างไร และผู้ศึกษาสามารถนำแนวความคิดนี้ไปใช้ในการออกแบบและวางผังป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ให้ตอบสนองต่อความต้องการในหน้าที่ใช้สอยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายอย่างไร

3. แนวคิดการออกแบบสภาพแวดล้อมตามข้อพิจารณาของการรับรู้

วิลลิสทรี ทรยางกูร (2524 : 79) กล่าวถึงข้อมูลจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบโดยตรง เช่น ข้อมูลของสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการสัมผัส มนุษย์รับรู้คุณสมบัติต่างๆ ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นรูปทรง ขนาด พื้นผิว โดยการรับรู้ทางทัศนศาสตร์เป็นหลัก ด้วยเหตุที่ว่าองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีเป็นจำนวนมาก และมีคุณสมบัติแตกต่างกันมากมาย ข้อมูลจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพจึงเต็มไปด้วยความซับซ้อนในการรับรู้อันเป็นหน้าที่ของนักออกแบบ ที่ต้องพยายามจัดระเบียบให้แก่สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องรูปทรง เพราะมีผลต่อมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างเลี่ยงไม่ได้

แนวความคิดการออกแบบสภาพแวดล้อมตามข้อพิจารณาของการรับรู้ นำไปใช้ศึกษาว่า ข้อมูลทางกายภาพของป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ที่ได้มาจากการศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ให้สอดคล้องกับการรับรู้สภาพแวดล้อมของกลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และกลุ่มประชากรผู้เดินทางสัญจรผ่านป้ายโฆษณาขนาดใหญ่อย่างไร

4. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาสุนทรียภาพของสิ่งแวดล้อม

Pitt & Zube (2530) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมกับสุนทรียภาพและความงามว่า ปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป มีทั้งที่เกิดจากการพัฒนา การขยายตัวของเมือง และการสร้างความเจริญในพื้นที่ต่างๆ ทำให้สภาพแวดล้อมไม่น่าดู ขาดสุนทรียภาพด้านความงามของสถานที่นั้น เช่น บริเวณชานเมืองมีการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ การเสื่อมโทรมของเขตเมืองเก่า ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ มักละทิ้งเรื่องสุนทรียภาพของสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้จากป้ายโฆษณาซึ่งปรากฏตามสถานที่ต่างๆ ตามความพอใจของผู้ติดตั้ง ตัวอย่างการที่มี สีฉูดฉาด สิ่งประกอบถนน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายรถประจำทาง ถึงขยะ ซึ่งมีการออกแบบต่างวาระกัน แม้จะมีเจตนาดีแต่อาจทำลายสุนทรียภาพและสร้างความขัดแย้งกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบได้ ตัวอย่างการแก้ปัญหาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา จะกำหนดให้สถานที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ทรงคุณค่า เป็นที่สาธารณะที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแล โดยยึดหลักการรักษาและอนุรักษ์สภาพเดิมให้มากที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาสุนทรียภาพของสิ่งแวดล้อมนำไปใช้ศึกษาว่าป้ายโฆษณาขนาดใหญ่มีผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์ของเมือง ในฐานะองค์ประกอบของเมืองอย่างไร และสามารถปรับปรุง แก้ไข รูปทรง สัดส่วน สีฉูดฉาด พื้นผิวสัมผัส ให้มีความเป็นเอกภาพ มีความต่อเนื่อง มีการเว้นระยะอย่างเป็นระเบียบ โดยไม่ทำลายสุนทรียภาพของสภาพภูมิทัศน์ของเมืองอย่างไร

5. แนวคิดในการออกแบบผังบริเวณ

วันชัย บุญสุวรรณ์ (2531) กล่าวถึงแนวคิดในการออกแบบผังบริเวณว่า เป็นศิลปะของการออกแบบให้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยคำนึงถึงส่วนละเอียดต่างๆ ประกอบด้วยแบบละเอียดทางวิศวกรรม แบบละเอียดทางพื้นภูมิและสถาปัตยกรรม และการเชื่อมโยงความละเอียดอ่อนของศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชุมชน ข้อจำกัดต่างๆ ทั้งนี้หากพิจารณาในแง่ของรูปแบบ แผนผังนี้จะต้องเชื่อมโยงถึงการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้อยู่อาศัย ผู้ใช้ประโยชน์ และความเป็นอยู่ดั้งเดิมของสิ่งทั้งหลายที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอันประกอบเป็นผังบริเวณนั้น

ผังแต่ละแห่งไม่ว่าจะเป็นผังตามธรรมชาติหรือประดิษฐ์ขึ้นโดยมนุษย์ ถือว่ามีความพิเศษในตัวเอง ทุกองค์ประกอบต่างมีความหมายเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนรวม จึงจำเป็นต้องรู้ถึงคุณค่าของส่วนรวมให้ดี ไม่ใช่ให้ประโยชน์เฉพาะภายในขอบเขตพื้นที่อย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบข้างเคียงเสมอ และตอบคำถามได้ว่าการสร้างผังบริเวณนั้นๆ ตอบสนองความต้องการของฝ่ายใด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ออกแบบผังต้องวางแนวทางให้ถี่ถ้วน เข้าใจเหตุการณ์ได้อย่างลึกซึ้งเพื่อออกแบบได้อย่างสมคุณค่า ยืดหยุ่นพอที่จะแก้ไขปรับปรุงได้ ภายใต้ความเป็นไปได้ในด้านต้นทุนดำเนินการ การดูแลรักษา และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมดั้งเดิม

แนวคิดในการออกแบบผังบริเวณนำไปใช้ศึกษาว่า ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่สามารถเคลื่อนย้าย คงสภาพ รื้อถอน หรือก่อสร้างอย่างเป็นระเบียบในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตโดยเฉพาะ ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์ของเมืองอย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุคนธ์ทิพย์ เพยกกลิ่น (2545) ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นและบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมถนนสายเชียงใหม่ – ลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาคือ (1) ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงบริเวณถนนสายเชียงใหม่ – ลำพูน ในด้านกายภาพ ประชากร สังคม เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาพแวดล้อม (2) ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม ถนนสายเชียงใหม่ – ลำพูน (3) บทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม ถนนสายเชียงใหม่ – ลำพูน

พบว่า (1) ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลง เกิดจากความเจริญในท้องถิ่นและการเพิ่มขึ้นของประชากร (2) ความเห็นของประชาชนต้องการให้มีการพัฒนาที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของชาวล้านนา (3) บทบาทในการมีส่วนร่วมของประชาชน มีส่วนร่วมน้อยมาก

สุพจน์ พลบุตร (2545) ทำการศึกษาเรื่อง การปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองชั้นนอกในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ (1) ศึกษาสภาพทางกายภาพและกิจกรรมทางสังคมของชุมชนบริเวณแนวกำแพงเมืองชั้นนอก (2) ศึกษาการดำเนินนโยบาย แผนงาน มาตรการต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพแวดล้อม (3) ศึกษาเพื่อเสนอแผนปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองชั้นนอก

พบว่า สภาพทางกายภาพของกำแพงเมืองชั้นนอก และความสมบูรณ์ของแนวกำแพง ยังปรากฏให้เห็นเด่นชัด มีการบุกรุก ก่อสร้างที่อยู่อาศัยของประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ขาดการควบคุมจากหน่วยงานของรัฐทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการปรับปรุงฟื้นฟู ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานราชการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาทางสังคมของชุมชนแออัดมากกว่าการอนุรักษ์โบราณสถาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความชำนาญ ขาดงบประมาณ และขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลเมืองนครเชียงใหม่ที่เหมาะสม มีการเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำแผนการโยกย้ายบ้านเรือนที่รุกล้ำบริเวณชิดแนวเขตกำแพงเมืองให้ถอยห่างออกมา แต่ยังคงให้มีการอาศัยอยู่ต่อไปได้ระยะเวลาหนึ่งจนกว่าจะมีมาตรการจัดระเบียบชุมชนเมืองของการเคหะฯ จัดสร้างทางเดินและซ่อมเสริมความมั่นคงของฐานราก ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์

วิจัย สกุนา (2541) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ ดั้งสองฝั่งแม่น้ำปิง ภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ (1) ความ ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ดั้งสองฝั่งแม่น้ำปิงของประชาชน (2) ปัจจัยที่ช่วย กระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมฟื้นฟูภูมิทัศน์ดั้งสองฝั่งแม่น้ำปิงของประชาชน

พบว่า (1) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ในส่วนของระยะเวลาการตั้งบ้านเรือนพักอาศัย อยู่ริมแม่น้ำปิง ไม่มีผลต่อความคิดเห็นและการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ดั้ง แม่น้ำปิง ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการฟื้นฟูภูมิทัศน์ดั้งแม่น้ำปิง ไม่มีผลต่อความคิดเห็นและการ ตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับการฟื้นฟูภูมิทัศน์ กับประชาชนในพื้นที่ที่ยัง ไม่ได้รับการฟื้นฟูภูมิทัศน์ มีความคิดเห็นและการตัดสินใจเข้าร่วมแตกต่างกัน (2) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การมีอิสรภาพ ความสามารถ ความเต็มใจ และโอกาส เป็นปัจจัยให้ประชาชนแสดง ความคิดเห็นและตัดสินใจเข้าร่วมมากที่สุด ส่วนปัจจัยการมีเวลาว่างจากงานประจำ การพัฒนาที่ไม่ ต้องเสียเงินหรือเสียเงินน้อย การรับรู้นโยบายพัฒนา การรับรู้ข่าวสารการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเข้าร่วมพัฒนาจะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อหน้าที่การงาน และการยกย่องผู้พัฒนา เป็นปัจจัยที่ ทำให้กิจกรรมพัฒนาโดยประชาชนมีส่วนร่วมสำเร็จมากที่สุด

บุญยวัตร เกิดกล้า (2544) ทำการศึกษาเรื่อง การบังคับใช้กฎหมายกรณีการบุกรุก แม่น้ำปิงในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ (1) ศึกษาสภาพการบุกรุก แม่น้ำปิงในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ของผู้บุกรุก (2) ศึกษา ทบทวน กฎหมายที่เกี่ยวข้องที่นำมา บังคับใช้เพื่อการควบคุม แก้ไขปัญหาการบุกรุกแม่น้ำปิงในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ (3) ศึกษา ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย กรณีการบุกรุกแม่น้ำปิงในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ของ เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

พบว่า (1) รูปแบบการบุกรุกแม่น้ำปิงส่วนใหญ่ไม่เปิดเผย เป็นการบุกรุกที่ค่อยๆ กระทำให้ ปรากฏขึ้น ลักษณะการบุกรุกเป็นการยึดถือครอบครองพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์รวมอยู่ด้วยเป็นส่วนใหญ่ มีส่วนน้อยที่ยึดถือครอบครองทั้งแปลง การใช้ประโยชน์มีทั้งการปลูกสิ่งก่อสร้างถาวรและการใช้ ประโยชน์ชั่วคราว โดยมีสาเหตุมาจากการบุกรุกเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน กระบวนการบังคับใช้ กฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ไม่เคร่งครัด และบทบัญญัติของกฎหมายไม่เอื้ออำนวย ประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่รัฐในการนำไปบังคับใช้ (2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้มีหลายฉบับ และมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่กฎหมายหลายฉบับไม่สอดคล้อง ไม่ชัดเจน ก่อให้เกิดปัญหา ในการปฏิบัติ (3) ไม่ประสบความสำเร็จในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมแก้ไขปัญหาการบุกรุก แม่น้ำปิงในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่